

สถานภาพของความรู้เรื่อง “ประชาธิปไตยไทย”

ระหว่างปี พ.ศ. 2549 - 2564*

THE BODY OF KNOWLEDGE FOR THAI DEMOCRACY

DURING 2006 – 2021

ทวีป มหาสิงห์

Taweep Mahasingh

มหาวิทยาลัยพะเยา

University of Phayao, Thailand

Corresponding author E-mail: Taweep.ma@up.ac.th

Received 21 July 2023; Revised 7 August 2023; Accepted 25 August 2023

บทคัดย่อ

ประชาธิปไตยไทยเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 แต่ยังคงพบว่ามีความไม่มั่นคง พบว่าระหว่างปี พ.ศ. 2549 - 2564 ที่มีการรัฐประหารเกิดขึ้นถึง 2 ครั้ง งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจงานการศึกษา งานวิจัย งานเขียนเชิงวิชาการเกี่ยวกับประชาธิปไตยไทยระหว่างปี พ.ศ. 2549 - 2564 รวมถึงประเมินสถานภาพของงานเขียนเหล่านี้ ด้วยวิธีการศึกษาแบบวิจัยเอกสาร โดยจำกัดขอบเขตของเอกสารที่ถูกเผยแพร่เป็นภาษาไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2549 - 2564 จากการศึกษาพบกลุ่มงานเขียนที่สามารถจัดประเภทออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มงานเขียนเกี่ยวกับพัฒนาการของการเมืองไทย กลุ่มงานเขียนเกี่ยวกับระบอบการปกครองและสถาบันการเมือง และกลุ่มสุดท้ายงานเขียนเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยงานเขียนเหล่านี้ได้ฉายภาพให้เห็นว่า ความผันผวนและการปรับตัวของระบบของการเมืองไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2549 - 2564 เพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นผลมา

---

* ทวีป มหาสิงห์. (2566). สถานภาพของความรู้เรื่อง “ประชาธิปไตยไทย” ระหว่างปี พ.ศ. 2549 - 2564. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 3(4), 140-157.

Taweep Mahasingh. (2023). The Body of Knowledge for Thai Democracy During 2006 – 2021. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University. 3(4), 140-157.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 แม้ว่าในช่วง 15 ปีนี้ประชาธิปไตยจะมีลักษณะของการถดถอย แต่ความล้มเหลวเหล่านี้กลับมีส่วนช่วยส่งเสริมให้ประชาธิปไตยไทยมีความเข้มข้นมากขึ้นในอนาคต

คำสำคัญ: งานเขียนเกี่ยวกับประชาธิปไตย, พัฒนาการการเมืองไทย, ระบอบ, สถาบันการเมือง, การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

Abstract

Thailand is uncertain democracy although it was started since 1932. There are 2 coups during 2006 - 2021. This research aimed to survey and assess Thai democratic literature during 2006 - 2021. Documentary research was carried out as the methodology. The findings revealed that there are three groups of Thai democratic literature: development of Thai politics, the regime and political institution, and political movement and political change. This literature project the unconsolidated Thai democracy during 2006 - 2021: 2 coups and 6 governments. Moreover, this is the Thai political change as a result of the economy and social has changed since 1997. Although Thai democracy has been recession for 15 years, it will make radical democracy in Thailand.

Keywords: Democratic Literature, Development of Thai Politics, Regime, Political Institution, Political Change

บทนำ

สถานการณ์ประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบัน หลังการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 แม้จะมีการเลือกตั้งเกิดขึ้นภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2560 แต่กลับพบว่า มีรัฐบาลที่นายกรัฐมนตรีไม่ได้เป็น ส.ส. ขณะที่รูปแบบการปกครองถูกมองว่ามีลักษณะระบอบพันทาง (hybrid regime) หากนับตั้งแต่เหตุการณ์รัฐประหารตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2557 แล้ว

นั้น นับว่าเป็นการรัฐประหารที่เกิดขึ้นใกล้เคียงกันโดยใช้ระยะเวลาเพียง 8 ปี ขณะที่ก่อนหน้านี้ การเมืองไทยได้ห่างหายจากการรัฐประหารมาแล้วถึง 15 ปี จากปรากฏการณ์ของ ประชาธิปไตยไทยที่ได้กล่าวถึงข้างต้น โดยเฉพาะการถอยออกจากประชาธิปไตย งานวิจัยนี้จึง มุ่งให้ความสนใจกับประชาธิปไตยไทยในด้านการเป็นองค์ความรู้ชนิดหนึ่งในสังคม ซึ่งมี บทบาทและความสำคัญในฐานะของการผลิตสร้างภาพฉายของความเข้าใจต่อประชาธิปไตย ไทยให้เกิดขึ้น ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีคำถามที่เกิดขึ้นว่า “สถานะขององค์ความรู้เกี่ยวกับ ประชาธิปไตยไทยนับตั้งแต่การรัฐประหารปี พ.ศ. 2549 - 2564 เป็นอย่างไร”

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อสำรวจงานศึกษา งานวิจัย งานเขียนเชิงวิชาการเกี่ยวกับประชาธิปไตยไทยระหว่างปี พ.ศ. 2549 – 2564
2. เพื่อประเมินสถานภาพของงานศึกษา งานวิจัย งานเขียนเชิงวิชาการเกี่ยวกับ ประชาธิปไตยไทยระหว่างปี พ.ศ. 2549 – 2564

กรอบแนวคิดการวิจัย

พจนานุกรม Oxford concise dictionary of politics & international relations (2018) ให้คำนิยามประชาธิปไตยว่า การปกครองโดยประชาชน (rule by the people) โดย มักจะเชื่อมโยงกับการปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ และพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (น. 656) นิยามว่า ระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ การถือเสียงข้างมากเป็น ใหญ่ สำหรับการจัดประเภทของประชาธิปไตย William Ebenstein (1973) ได้จัดประเภท ของประชาธิปไตยไว้ 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทแรกประชาธิปไตยในฐานะสิ่งที่เป็นวิถีชีวิต ซึ่ง เป็นลักษณะของประชาธิปไตยที่ผสมผสานอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้คนทั้งสอดแทรกอยู่ใน พฤติกรรมและวิถีคิด และประเภทที่สองประชาธิปไตยในฐานะเป็นระเบียบทางการเมือง โดยถือว่าเป็นการปกครองที่นับได้ว่าประชาชนอยู่ในฐานะของผู้มีวุฒิภาวะสามารถเลือก ตัวแทนของตนได้อย่างเสรี V. O. Key, Jr. (1967) ได้ขยายความถึงสถาบันการเมืองว่า สถาบัน การเมืองที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของประชาธิปไตยได้แก่ รัฐบาล กลไกของรัฐและระบบ ราชการ กลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง สถาบันการเลือกตั้ง ดังนั้นงานวิจัยนี้ได้สร้างกรอบ แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยออกเป็นสองประเภท ได้แก่ ประชาธิปไตยในฐานะเป็นระเบียบ

ทางการเมือง ซึ่งแสดงออกผ่านระบอบการปกครองและสถาบันทางการเมือง และ ประชาธิปไตยในฐานะสิ่งที่เป็นวิถีชีวิต ซึ่งแสดงออกผ่านทางวิถีชีวิต การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และการมีส่วนร่วมของประชาชน

วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการศึกษาของงานวิจัยนี้คือการวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากเอกสารเกี่ยวกับงานศึกษา งานวิจัย และงานเขียนเชิงวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยไทยตามกรอบข้างต้น โดยขอบเขตจะเป็นเอกสารภาษาไทยที่กล่าวถึงเหตุการณ์ทางการเมืองและประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในระหว่างวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 – 19 กันยายน พ.ศ. 2564 และถูกเผยแพร่เป็นภาษาไทยในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยจะเรียบเรียงผลการวิเคราะห์และการอภิปรายโดยใช้วิธีการพรรณนา (Description)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นใหญ่ประกอบไปด้วย เหตุการณ์การเมืองไทย ในช่วง พ.ศ. 2549 – 2564 งานเขียนเกี่ยวกับพัฒนาการของการเมืองไทย งานเขียนเกี่ยวกับ ระบอบและสถาบันการเมือง และงานเขียนเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย

1.การเมืองไทยในช่วง พ.ศ. 2549 – 2564

การเมืองไทยในช่วง 15 ปีนี้พบกับความผันผวนและไร้เสถียรภาพอย่างมาก กล่าวคือ เกิดการรัฐประหารรัฐบาลทักษิณ ชินวัตรเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 โดยการนำของพลเอกสนธิ บุญรัตกนินและมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 พร้อมกับประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549 และรัฐธรรมนูญพ.ศ. 2550 พร้อมกับแต่งตั้งพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ภายหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญได้มีการจัดการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรคพลังประชาชนชนะการเลือกตั้ง เกิดการตั้งรัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช ได้ และรัฐบาลนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ตามมา จนกระทั่งศาลรัฐธรรมนูญมีมติตัดสินยุบพรรค

พลังประชาชน จึงมีการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นมาอีกครั้งแต่เป็นการย้ายเข้าในการจัดตั้งรัฐบาลโดยนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์

หลังจากนั้นรัฐบาลอภิสิทธิ์ได้ประกาศยุบสภาในวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 และจัดการเลือกตั้งในวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรคเพื่อไทยชนะการเลือกตั้งและนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตรได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จนกระทั่งรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ได้ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรจากปัญหาการเสนอร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องมาจากการชุมนุมทางการเมืองหรือเรียกว่าเป็น พ.ร.บ.ฉบับสุดท้าย โดยจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 แต่ไม่สามารถจัดการเลือกตั้งได้ ทำให้ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายต่าง ๆ เกิดความตึงเครียดเพิ่มมากขึ้น ต่อมาในวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาได้ประกาศใช้กฎอัยการศึก รวมถึงเปิดการเจรจาโดยแกนนำทั้งสองฝ่าย จนกระทั่งวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ได้ประกาศยึดอำนาจในนามของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ยกเลิกรัฐธรรมนูญ และประกาศใช้รัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 และพ.ศ. 2560 พร้อมกับมีการประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ผลการเลือกตั้งพรรคพลังประชาชนได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล โดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หลังการเลือกตั้งยังมีการเคลื่อนไหวต่อต้านจากกลุ่มต่าง ๆ เนื่องจากถูกมองว่าเป็นรัฐบาลที่ขาดความชอบธรรมและมีความต่อเนื่องจากของกลุ่มรัฐประหาร

2.งานเขียนเกี่ยวกับพัฒนาการของการเมืองไทย

2.1 การรัฐประหาร พ.ศ. 2549

งานเขียนในส่วนนี้มีการอธิบายพัฒนาการของประชาธิปไตย โดยอาศัยแนวทางการศึกษาแบบประวัติศาสตร์ เริ่มจากงานเขียนของสุธาชัย ยิ้มประเสริฐได้อธิบายสถานะทางประวัติศาสตร์ของการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ในงานเขียนชื่อเดียวกันนี้ โดยชี้ให้เห็นว่าการรัฐประหารครั้งนี้เป็นสิ่งที่ทำให้การเมืองไทยถอยหลัง ขณะที่รัฐประหารกับการเมืองไทยได้เกิดขึ้นมาแล้ว 11 ครั้ง (นับถึงรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549-ผู้วิจัย) ขณะที่มียังรัฐประหารเดียวที่ถือเป็นกระบวนการก้าวหน้าซึ่งช่วยให้ระบอบประชาธิปไตยดำเนินต่อไปได้คือ รัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 สำหรับรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 นั้นสุธาชัยประเมินว่าเป็นการถอยหลังเข้าคลอง ขณะเดียวกันเกษียร เตชะพีระได้อธิบายลักษณะและพัฒนาการของรัฐประหาร พ.ศ. 2549 ไว้ในงานที่ชื่อ “รัฐประหารกับ

ประชาธิปไตยไทย” ว่ารัฐประหารเป็นของคู่กับการเมืองไทย โดยพยายามรักษาสິงที่เรียกว่า “ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” ซึ่งรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 นั้นเพื่อต้องการยุติระบอบทักษิณ นอกจากนี้ในประเด็นเรื่องของการระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เกษียร ยังได้อธิบายไว้ในงานเขียนเรื่อง “ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข: ที่มาและที่ไป” เช่นกันว่าการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ได้สะท้อนวิถี “ใหม่” ทางการเมืองที่ชนชั้นนำเดิมปรองดองกับประชาธิปไตยในกระบวนการรับมือกับการท้าทายจากระบอบทักษิณ เพื่อรักษาระบอบเดิมให้คงไว้

ส่วนธงชัย วินิจจะกุลในงานที่ชื่อว่า “ข้ามไม่พ้นประชาธิปไตยแบบหลัง 14 ตุลา: ประชาธิปไตยแบบใสสะอาดของอภิชนกับการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549” และพิชญ์ พงษ์สวัสดิ์เรื่อง “การรัฐประหาร รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 คือการทำให้พลเมืองกลายเป็นไพร่” ได้ประเมินเหตุการณ์รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ว่าเป็นผลมาจากการมองการเมืองในเรื่องของคนดีอันเป็นผลมาจากพัฒนาการของการเมืองไทยก่อนหน้านั้น กล่าวคือธงชัยมองว่าสาระสำคัญของประชาธิปไตยไทยหลัง 14 ตุลาคืออำนาจของประชาชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่มีความสะอาดสุจริต โดยถือว่าเรื่องของความสะอาดสุจริตกับอำนาจของประชาชนเป็นเรื่องเดียวกัน หรือเรียกว่า “ประชาธิปไตยใสสะอาด” ส่วนพิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ก็กล่าวถึงลักษณะของระบอบการเมืองที่เกิดขึ้นจากการรัฐประหารในครั้งนี้ว่าเป็น “การเมืองสมานพันธ์ันท์แบบเทวดาในฐานะระบอบการเมืองภายหลังการรัฐประหาร” โดยที่ “ปฏิบัติการทางอำนาจที่สำคัญภายหลังรัฐประหารเกิดขึ้นผ่านกระบวนการ “สร้างคนดีภายใต้กฎที่เลว” และภายใต้กระบวนการประสานผลประโยชน์ (power assimilation) อันเป็นหัวใจในการแสวงหาความร่วมมือระหว่างรัฐกับกลุ่มพลังสำคัญในทางการเมือง” (น. 82)

2.2 ความขัดแย้งและการรัฐประหาร 2557

งานเขียนของจิราภรณ์ คำจันทร์เรื่อง “ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น” สรุปลักษณะของประชาธิปไตยไทยได้ว่า การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตยของไทยนั้นมีลักษณะที่ในบางครั้งเกิดขึ้นจากชนชั้นนำและในบางครั้งเกิดจากมวลชน ขณะที่กระบวนการร่างรัฐธรรมนูญนั้นมักถูกรอบงำจากชนชั้นนำ แต่ก็ยังพบบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเคลื่อนไหวใหญ่ ๆ ทางการเมือง ส่วนบทบาทของทหารในการเมืองไทยก็พบว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดรัฐประหารและทำให้เกิดกระบวนการออกจากประชาธิปไตยอยู่เสมอ และสุดท้ายรัฐธรรมนูญ

ฉบับปี พ.ศ. 2560 ยังพบปัญหาในเรื่องของการเป็นรัฐธรรมนูญที่เห็นพ้องต้องกันและปัญหาในเรื่องของการออกแบบสถาบันการเมืองที่ยังขาดหลักการเชื่อมโยงกับประชาชนซึ่งมีแนวโน้มว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังไม่สามารถสร้างความมั่นคงให้ประชาธิปไตยไทยได้

เสกสรรค์ ประเสริฐกุลได้ทำความเข้าใจปัญหาของประชาธิปไตยไทยในงานเรื่อง “ประชาธิปไตยสยามยุค: แง่คิดเกี่ยวกับความขัดแย้งและพัฒนาการของระบอบการเมืองในประเทศไทย” ว่าความวุ่นวายทางการเมืองจากการเคลื่อนไหวของมวลชนและการรัฐประหาร พ.ศ. 2549 และ 2557 รวมทั้งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 นั้น เริ่มมีการกลับมาของชนชั้นนำภาครัฐที่มีเจตจำนงที่จะอยู่ยาวโดยผ่านการเมืองระบบรัฐสภา ซึ่งฝ่ายตนเองออกแบบอย่างได้เปรียบ ขณะเดียวกันเอนก เหล่าธรรมทัศน์เสนอมุมมองประชาธิปไตยไทยในอีกด้านหนึ่งจากงานเรื่อง “เค้าโครงความคิดพินิจประชาธิปไตยไทย” ว่า “เราควรใช้ความเป็นจริงและพลังที่เป็นจริงของสังคมมาพิจารณาการเมืองไทยโดยไม่ยึดติดกับทฤษฎีมากเกินไป” (น. 169) ดังนั้นประชาธิปไตยที่จะประสบความสำเร็จได้ต้องขึ้นอยู่กับเนื้อหาของสังคม ความสำเร็จของคนในประเทศที่ออกแบบประชาธิปไตยให้มีความสอดคล้องกับดุลกำลังและดุลทางวัฒนธรรมที่เป็นจริงของประเทศ

ขณะที่เกษียร เตชะพีระทำความเข้าใจระบอบที่เกิดขึ้นจากการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 ในงาน “ความขัดแย้งทางชนชั้นกับการเมืองมวลชนรอยัลลิสต์ ความย้อนแย้งของกระบวนการสร้างประชาธิปไตยกับพระราชอำนาจนำในสังคม” โดยแสดงให้เห็นจากมุมมองประวัติศาสตร์เปรียบเทียบว่า ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดจากทักษิณขึ้นสู่อำนาจก็กระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เป็นผลมาจากการเกิดขึ้นของโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจและการเปิดเสรีทางการเงิน การขยายตัวของทุนใหญ่โลกาภิวัตน์กับชนชั้นกลางระดับล่างในชนบทและในเศรษฐกิจนอกระบบของเมือง นอกจากนี้เกษียร เตชะพีระได้ตั้งข้อสังเกตถึงการทำความเข้าใจระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญของไทย หลังรัฐประหาร พ.ศ. 2557 ว่าสามารถสร้างมุมมองใหม่เพื่อสร้างความเข้าใจไว้ในงานเรื่อง “สาธารณรัฐจำลองกับเสมือนสมบูรณาญาสิทธิสองแนวโน้มฝั่งฝักที่ขัดแย้งกันในระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญไทย” ด้วยการเสนอให้ทดลองมองในมุมของการเกิดขึ้นของกระแสทางการเมือง 2 กระแสที่แกว่งไปมาในการเมืองไทย ได้แก่ “สาธารณรัฐจำลอง (Disguised Republic)” หากเชื่อว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ขณะที่กระแสหลังเรียกว่า “เสมือนสมบูรณาญาสิทธิ” (Virtual Absolutism) ซึ่งมีลักษณะอำนาจอธิปไตยควรเป็นของสถาบันกษัตริย์

3.งานเขียนเกี่ยวกับระบอบและสถาบันการเมืองไทย

3.1 ระบอบการปกครองไทย

งานเขียนในส่วนแรกกล่าวถึงการรัฐประหารที่ส่งผลต่อระบอบประชาธิปไตยไทยดังนี้ ธเนศวร์ เจริญเมือง ได้กล่าวถึงรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2459 ที่ส่งผลต่อระบอบการปกครองไทยไว้ในงานเรื่อง “รัฐประหาร 19 กันยายนกับอนาคตประชาธิปไตย” กล่าวคือการทำรัฐประหารเพื่อต้องการที่จะล้มระบอบทักษิณ แต่ในอีกด้านนั้นมันส่งผลให้ระบอบประชาธิปไตยของไทยต้องล้มลุกคลุกคลานเรื่อยมา ส่วนโยชิฮิโตะ ทามาตะ ในงานเขียนเรื่อง “รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 การแต่งตั้งโยกย้ายนายทหารในกองทัพพบกับการแทรกแซงการเมืองในประเทศไทย” การรัฐประหารครั้งนี้เป็นการแทรกแซงทางการเมืองอย่างเปิดเผยอีกครั้งนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา การแทรกแซงของทหารไทยจึงเป็นการจมปลักอยู่กับที่ และน่าจะเข้ามาแทรกแซงต่อไปเรื่อย ๆ อีกในอนาคต ขณะที่เกษียร เตชะพีระ มองถึงรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ที่ส่งผลต่อประชาธิปไตยไทย ในงานเรื่อง “ทิศทางทางการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550” ว่ารัฐธรรมนูญน่าจะส่งผลในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับประชาธิปไตยหลายประการ ส่วนรัฐประหาร พ.ศ. 2557 ที่ส่งผลกระทบต่อระบอบฯ นั้น สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี ในงานเขียน “ประชาธิปไตยลายพราง แบบแผนทางการเมืองของทหารพม่าและไทย” ได้ทำการเปรียบเทียบการครองอำนาจโดยกองทัพของพม่าและไทย พบว่าคณะรัฐประหารของไทยมีขั้นตอนการรัฐประหารที่คล้ายกับครั้งก่อน ๆ แต่มีลักษณะที่เด่นชัดคือการสานต่อพันธะกิจที่ชุดก่อนทำไว้ไม่สำเร็จ โดยเพิ่มความเข้มข้นของการที่ทหารเข้ามาบีบบังคับทางการเมืองมากขึ้น

ส่วนงานเขียนที่พยายามจะอธิบายถึงลักษณะของระบอบทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 ได้แก่งานของประจักษ์ ก้องกีรติและวีรยุทธ กาญจน์ชูฉัตร เรื่อง “ระบอบประยุทธ์ การสร้างรัฐทหารและทุนนิยมช่วงสั้น” ประจักษ์และวีรยุทธได้เรียกลักษณะของระบอบที่เกิดขึ้นว่า “ระบอบประยุทธ์” ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ-สังคมเน้นถึงโครงสร้างทางการเมืองและความสัมพันธ์ทางอำนาจแบบใหม่ที่กองทัพได้สร้างขึ้น ส่วนที่สองกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ-ธุรกิจที่มีการปรับความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างคณะผู้ยึดอำนาจกับกลุ่มบริษัทธุรกิจสัญชาติไทย-จีน นอกจากนี้สุภลักษณ์ กาญจนขุนดีได้ขยายต่อจากงานศึกษาของประจักษ์และวีรยุทธไว้ในงานเรื่อง “ระบอบ(ที่ใหญ่กว่า)ประยุทธ์ ข้อพิจารณาสถาบันกษัตริย์และกองทัพในเมืองไทย” ว่ากองทัพเป็นผู้สร้างระบอบใหม่นี้โดยอาศัยอำนาจดิบ

จากรัฐประหาร อ้าอิงความชอบธรรมจากสถาบันกษัตริย์ และใช้กลไกราชการทั้งทหารและพลเรือนเป็นตัวขับเคลื่อนระบอบ

นอกจากนี้ยังพบงานเขียนที่พยายามอธิบายถึงลักษณะของระบอบอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในประชาธิปไตยไทย ได้แก่งานของธงชัย วินิจกูลกล่าวถึงความขัดแย้งกรณีมาตรา 112 ว่าสะท้อนภาพของสังคมไทยในงานเรื่อง “ระบอบสังคมการเมืองที่ขัดฝืนการเปลี่ยนแปลงคืออันตรายที่แท้จริง” สำหรับวิกฤตการเมืองไทยที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ก่อนรัฐประหาร 2549 สาเหตุมาจากการไม่ยอมปรับตัวของชนชั้นนำเดิมทั้งที่สังคมไทยได้เปลี่ยนไปและมีพลังใหม่ทางการเมืองที่หนุนประชาธิปไตย จึงกลับพบว่ามีความพยายามจะฉุดรั้งการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการใช้มาตรา 112 เป็นเครื่องมือค้ำจุนระบอบที่ขัดฝืนความเปลี่ยนแปลง ซึ่งก็คือสถานะที่เรียกว่า Hyper-royalism จนสุดท้ายกลายเป็นจุดหนึ่งที่ทำให้เกิดวิกฤตในสังคมไทย ธงชัยยังได้ขยายความไปถึงลักษณะของระบอบการเมืองที่เรียกว่าประชาธิปไตยแบบกษัตริย์นิยมของไทยในงาน “ประชาธิปไตยแบบกษัตริย์นิยมของไทย ประวัติ กลไก และภาวะวิกฤติ” เพื่ออธิบายการรัฐประหารของไทยในปี 2557 ว่ามีลักษณะแบบกษัตริย์นิยม ซึ่งธงชัยมองว่า “เป็นรูปแบบหนึ่งของประชาธิปไตยแบบชี้นำ (guided democracy)” (น. 104) และงานของชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ เรื่อง “ประชาธิปไตยไทยเรียบง่ายและงดงาม?” ได้เสนอให้มีการพินิจประชาธิปไตยไทยว่าควรมี การมองประชาธิปไตยที่มีองค์ประกอบที่ซับซ้อนขึ้น การตระหนักว่าประชาธิปไตยเปราะบางต้องร่วมกันถนอมรักษา

3.2 สถาบันการเมืองไทย

เริ่มจากสถาบันรัฐธรรมนูญ เข้มทอง ต้นสกุลรุ่งเรืองกล่าวถึงรัฐธรรมนูญฉบับที่ 20 ปี พ.ศ. 2560 เรื่อง “วุ่นวายของรัฐธรรมนูญไทยฉบับที่ 20” กล่าวถึงความยุ่งยากและวุ่นวายของรัฐธรรมนูญนับตั้งแต่การร่างรัฐธรรมนูญ และความล้มเหลวเนื่องจากเกิดจากจุดผิดพลาดจากที่ผู้ร่างโทษความเลวร้ายทางการเมืองว่าเกิดจากนักการเมือง และไม่ยอมรับถึงเรื่องความชอบธรรมขององค์กรตุลาการและองค์กรอิสระ รวมถึงจุดผิดพลาดที่ว่าเป้าหมายของรัฐธรรมนูญที่ถูกสร้างขึ้นมารับมือกับรัฐบาลหลังการเลือกตั้ง โดยให้คสช. มีอำนาจทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อไป

ส่วนสถาบันการเลือกตั้ง เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์เขียนไว้ในงาน “ประชาธิปไตยบนทางแพร่ง” กล่าวถึงผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550 นับว่าเป็นการคืนอำนาจให้แก่ประชาชนของรัฐบาลที่มาจากจากรัฐประหาร โดยตั้งข้อสังเกตว่าการเลือกตั้งเป็นเพียงวิธีการหนึ่งของความเป็นประชาธิปไตย และมองว่าสังคมไทยหลังการเลือกตั้งก็ยังคงมีร่องรอย

ความขัดแย้งที่พร้อมจะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหัก และเกษียร เตชะพีระกล่าวถึงการเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ผ่านข้อเขียน Pessimism of the the intellect, Optimism of the will: Reflections on Thailand’s 2019 General Election โดยมองว่าการเลือกตั้งครั้งนี้มีส่วนสัมพันธ์กับการเมืองในหมู่ชนชั้นนำในลักษณะของ “นาฏกรรมโกลาหล (theater of chaos)” ส่วนงานของเอกสิทธิ์ หนูนากดีมีมุมมองต่อการเลือกตั้งในปี 2562 เชื่อมโยงกับชนชั้นนำ ในงานเรื่อง “ระบอบประชาธิปไตยอันเป็นปฏิปักษ์กับเสียงข้างมาก” พบว่าชนชั้นนำไทยนั้นมีแนวทางการปฏิบัติดังที่พบเห็นมาตั้งแต่ในอดีตที่ภารกิจของชนชั้นนำไทยคือการตัดแปลงความจริงให้เอื้ออำนวยต่อการดำรงอยู่ของพวกเขา

และในส่วนสุดท้ายคืองานเขียนที่กล่าวถึงสถาบันตุลาการและองค์กรอิสระ โยชิฟุมิตามาตะในงาน “ประชาธิปไตย การทำให้เป็นประชาธิปไตย และการออกจากประชาธิปไตย” ว่าการรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 เพื่อทำลายรัฐบาลที่มีเสถียรภาพสูง ด้วยการหันไปพึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ และด้วยการยกบทบาทของสถาบันศาลให้มีบทบาทมากกว่าสถาบันนิติบัญญัติและบริหาร ส่วนเอเจนี เมริโอกล่าวถึงการใช้อำนาจของสถาบันการเมืองใน “รัฐเรือนลึกในไทย พระราชอำนาจ และศาลรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. 2540 - 2558)” ว่าในการเมืองไทยรัฐเรือนลึกประกอบด้วยคณะบุคคลของรัฐที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง โดยเน้นไปที่ฝ่ายตุลาการ นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่ได้ขยายอำนาจของฝ่ายตุลาการ จึงทำให้การแทรกแซงทางการเมืองของฝ่ายตุลาการเข้าไปอยู่ในรัฐธรรมนูญและกลายเป็นสถาบัน

4.งานเขียนเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย

4.1 การเคลื่อนไหวทางการเมือง

งานของอรรถจักร สัตยานุรักษ์ ในงานเขียนเรื่อง “ประชาธิปไตย” คนไทยไม่เท่ากัน” กล่าวถึงความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นว่าเป็นความขัดแย้งที่มีรากฐานมาจาก “ปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม อันฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทย โดยบทบาทของกลุ่มชนชั้นนำและนักการเมืองฝ่ายต่าง ๆ ทำให้ปัญหาความขัดแย้งขยายออกไปทั้งในเชิงลึกและเชิงกว้างอย่างที่ยากจะหาทางออกได้” (น. 8) ส่วนงานที่เขียนเกี่ยวกับคนเสื้อเหลือง-เสื้อแดงนั้น อภิชาติ สถิตนิรามัย ยุคติ มุกดาวิจิตรและนิติ ภาวีครพันธุ์ได้ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของสังคมการเมืองไทยในรอบยี่สิบปีทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง และอุดมการณ์ซึ่งก่อให้เกิดการเติบโตขึ้นของกลุ่มคนหน้าใหม่ในสังคม ทั้งในทางเศรษฐกิจและการเมืองไทย

ในงานวิจัยเรื่อง “ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย” ผลการศึกษาพบว่าฝ่ายเสื้อแดงนั้นมีการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อปกป้องกติกาการเมืองแบบเลือกตั้ง ส่วนฝ่ายเสื้อเหลืองต่อสู้ทางการเมืองเพื่อลดความชอบธรรมของการเลือกตั้ง ส่วนปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี ในงานเรื่อง “เสื้อแดงกับขบวนการสร้างประชาธิปไตยชนบท” ได้อธิบายถึงลักษณะของคนเสื้อแดงว่า “เป็นขบวนการทางสังคมที่น่าสนใจหลายประการด้วยกัน แม้ว่าจะมีฐานะเป็นขบวนการสังคม/การเมือง ที่มีแหล่งกำเนิดจากชนบท ขบวนการเสื้อแดงกลับไม่ได้เกาะเกี่ยวกันด้วยความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจของชนชั้นดังเช่นขบวนการชาวนาและการต่อสู้เรื่องที่ดินและค่าเช่านาในทศวรรษ 2510-2520” (น .7) และในงาน “จากรากหญ้าสู่ประชาธิปไตย 100%” ของวัฒนา สุกัญศีล ได้เสนอประเด็นสำคัญในการถกเถียงเรื่องประชาธิปไตยคือคำถามที่ว่าประเทศ/สังคมไทยมีความพร้อมสำหรับการปกครองแบบประชาธิปไตย

นอกจากนี้ยังพบงานเขียนที่เกี่ยวกับกลุ่ม กปปส. ของประจักษ์ ก้องกีรติที่ได้ประเมินวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มในงานเรื่อง “การลดทอนความเป็นมนุษย์ พื้นที่ทางศีลธรรมและความรุนแรง จาก “ฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่บาป” ถึง “กำจัดเสื้อยืดหนามแผ่นดิน”” ว่าเป็นการเคลื่อนไหวที่มีเป้าหมายการต่อสู้ทางการเมืองที่แตกต่างกัน และการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มด้วยภาพการเป็น “คนดี” ผ่านกรอบศีลธรรม ซึ่งประจักษ์นิยามว่าเป็น “การเมืองของคนดี (politics of good men)” ส่วนกนกรัตน์ เลิศชูสกุล ได้เขียนไว้ในงาน “สงครามเย็น (ใน) ระหว่างโบว์ขาว” กล่าวถึงการชุมนุมโดยนักเรียน นิสิต นักศึกษาหลากหลายโรงเรียนและมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ โดยเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “คนรุ่นโบว์ขาว (White Ribbon Generation)” คือคนรุ่นที่เติบโตร่วมสมัยกับขบวนการเคลื่อนไหวของคนรุ่นใหม่ช่วงปี พ.ศ. 2563 พวกเขาเกิดและเติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตซึ่งทำให้พวกเขาในโลกทัศน์ที่ต่างจากคนรุ่นก่อน จึงเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้ง ทางออกของปัญหาคือเรียนรู้จากกรณีที่เกิดขึ้นทั่วโลกและยอมรับปัญหาของคนแต่ละรุ่นเพื่อหาทางออก

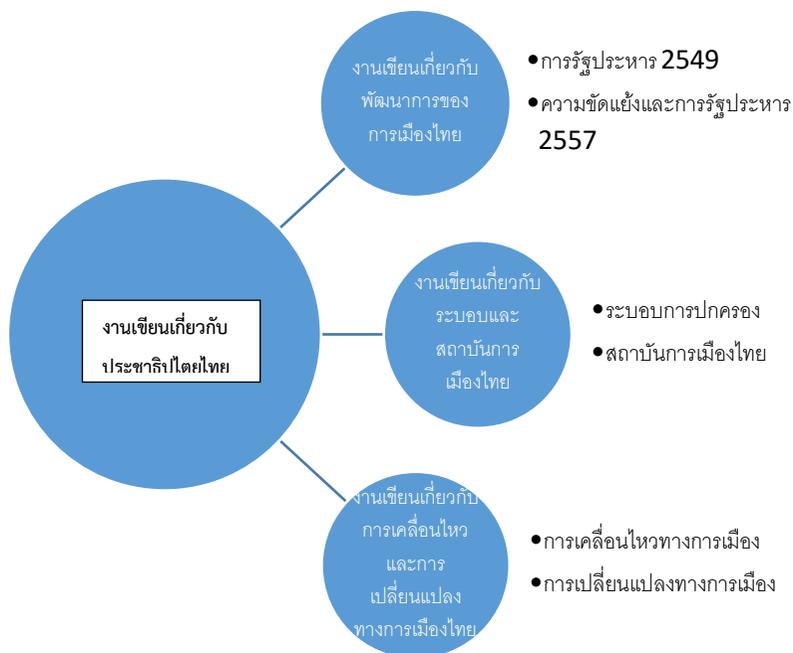
4.2 การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

เวียงรัฐ เนติโพธิ์ได้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในมิติของการสร้างเครือข่ายทางการเมืองและวัฒนธรรมผ่านโครงสร้างการอุปถัมภ์ในงานเขียนเรื่อง “หีบบัตรกับบุญคุณ การเลือกตั้งและการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายอุปถัมภ์” พบว่ามีปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเริ่มตระหนักถึงสิทธิของตนกับอำนาจการเมืองไม่ว่าจะเป็น การเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมในภาคชนบท และการเปลี่ยนผ่านจากสังคมชาวนาสู่สังคมหลังชาวนาทำให้ประชาชนผูกพันอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของนโยบายของรัฐมากขึ้น แต่

เมื่อเกิดเหตุการณ์รัฐประหารในระดับประชาชนพบว่าแบบแผนการตัดสินใจในการเลือกตั้งนั้นเปลี่ยนไปจากเดิม และแบบแผนนี้จะพัฒนาไปอย่างชัดเจนมากขึ้น อันเป็นผลมาจากความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ประชาชนมีความเข้าใจและตื่นตัวมากขึ้นเพราะการรับข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายมากขึ้น รวมถึงการกระจายอำนาจส่งผลต่อความสำคัญของการเมืองในชีวิตประจำวัน

อภิปรายผล

งานวิจัยพบว่าประชาธิปไตยไทยในช่วงปีพ.ศ. 2549 – 2564 เป็นช่วงที่ประชาธิปไตยไทยมีลักษณะถดถอย เพราะต้องเผชิญกับเหตุการณ์รัฐประหารถึง 2 ครั้ง ยังรวมถึงความไร้เสถียรภาพของรัฐบาลถึง 6 รัฐบาล พร้อม ๆ กับความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้น สิ่งเหล่านี้ได้ก่อเกิดงานเขียนเชิงวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยไทยซึ่งสามารถจัดแบ่งออกเป็นสามกลุ่ม ดังปรากฏในแผนภาพด้านล่างนี้ ซึ่งผู้วิจัยจะอภิปรายถึงลักษณะของงานเขียนเหล่านี้ไว้ทำประการด้วยกัน กล่าวคือ

แผนภาพ : การจัดประเภทงานเขียนเกี่ยวกับประชาธิปไตยไทยระหว่างปี 2549 - 2564

ประการที่หนึ่ง ตามกรอบการวิจัยสามารถจัดแบ่งลักษณะประชาธิปไตยออกเป็น ประชาธิปไตยในฐานะเป็นระเบียบทางการเมือง พบในงานเขียนเกี่ยวกับพัฒนาการทางการเมืองของไทย และงานเขียนเกี่ยวกับระบอบและสถาบันการเมืองไทย ส่วนประชาธิปไตยในฐานะสิ่งที่เป็นวิถีชีวิตนั้นพบในงานเขียนเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย

ประการที่สอง งานเขียนเกี่ยวกับพัฒนาการทางการเมืองของไทย งานกลุ่มนี้พบได้ ทั้งจากงานของนักรัฐศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ ซึ่งเน้นไปที่เหตุการณ์รัฐประหารที่เกิดขึ้นทั้ง 2 ครั้ง งานกลุ่มนี้มักจะอธิบายลักษณะของพัฒนาการประชาธิปไตยไทยในลักษณะที่ประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทยเป็นเส้นตรงโดยเริ่มที่เหตุการณ์ โดยมีจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้ ประชาธิปไตยมีความไม่ตั้งมั่นและมีการกลายเป็น/ถอยออกของประชาธิปไตยอยู่เสมอ จนนำไปสู่การประเมินสถานะของการรัฐประหารทั้ง 2 ครั้งว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ประชาธิปไตยถดถอย ไม่ว่าจะเป็นงานของสุธาชัย พิชญ์ จิราภรณ์ เสกสรรค์ เกษียร ขณะทำงานของธงชัยและพิชญ์ได้ ขยายความให้เห็นว่าสาเหตุของการเกิดขึ้นของรัฐประหารนั้นมาจากกรอบการมองการเมืองของคนไทยที่ต้องแสวงหา “คนดี” และ “ประชาธิปไตยใสสะอาด” นอกจากนี้ยังพบมุมมองที่ต่างออกไปจากมุมมองในกรอบเดิม ๆ อย่างงานของเกษียรที่และเอนก และสุดท้ายจากเขียนเขียนเหล่านี้ได้ประเมินว่าการรัฐประหารจะส่งผลให้โครงสร้างทางการเมืองหลังรัฐประหารถอยหลังและถอยห่างออกจากประชาธิปไตยมากขึ้น

ประการที่สาม งานเขียนเกี่ยวกับระบอบและสถาบันการเมืองไทย พบได้ทั้งในงานเขียนของนักรัฐศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ พบว่ารัฐประหารทั้งสองครั้งได้ส่งผลต่อ ประชาธิปไตยของในในทางลบมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นการประเมินของธเนศวร์ สุภลักษณ์ หรือ เกษียร นอกจากนี้ในงานเขียนของทามาตะยังชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับรัฐบาล สำหรับนิยามของระบอบการปกครองประชาธิปไตยของไทยนั้นมักจะถูกเรียกว่า “ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” แต่ความขัดแย้งทางการเมืองและรัฐประหารทั้งสองครั้งได้มีส่วนทำให้เกิดลักษณะใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นระบอบประยุทธ์ ของประจักษ์และวีรยุทธ ระบอบที่ใหญ่กว่าประยุทธ์ของสุภลักษณ์ หรือระบอบประชาธิปไตยแบบกษัตริย์นิยมของธงชัย จึงอาจกล่าวได้ว่าระบอบที่เกิดขึ้นหลังรัฐประหารมีความซับซ้อนเป็นอย่างมาก

สำหรับสถาบันการเมืองไทยกลับพบว่าการรัฐประหารทั้งสองครั้งไม่ได้มีส่วนช่วยสร้างสถาบันการเมืองให้เข้มแข็ง แต่กลับพบว่ามี ความพยายามเข้าไปแทรกแซงและใช้สถาบัน

การเมืองเหล่านั้นเป็นเครื่องมือในการควบคุมทิศทางการเมืองที่ต้นตอการ ดังปรากฏในงานของเอกสิทธิ์ ทามะตะ หรือเมริโอ แม้ว่าจะมีความพยายามในการกลับเข้าสู่วิถีของประชาธิปไตยแต่ก็กลับพบว่ามี การตัดตอน/ตัดแปลงสถาบันทางการเมืองเหล่านั้นให้ออกมาผิดเพี้ยนจากสิ่งที่ควรจะเป็นตามหลักการ ดังเช่น รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง สถาบันตุลาการ หรือองค์กรอิสระ ดังปรากฏในงานของเข็มทอง เกรียงศักดิ์ เกษียร ทามะตะ และเมริโอ

ประการที่สี่ งานเขียนเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย พบได้จากงานเขียนของนักรัฐศาสตร์ นักสังคมวิทยา และนักมานุษยวิทยา งานเขียนกลุ่มนี้ ศึกษาการเมืองและประชาธิปไตยในลักษณะของการมีพลวัตเกิดขึ้น โดยเฉพาะช่วงเวลา 15 ปี นับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญอันหนึ่งของประวัติศาสตร์การเมืองไทย เพราะเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองขึ้นหลายกลุ่ม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างและความสัมพันธ์ของตัวแสดงและเครือข่ายทางการเมืองเกิดขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นนี้เป็น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับสังคม วัฒนธรรม รวมถึงวิถีชีวิตของคนไทย ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมในช่วงก่อนหน้านี้นี้ ดังปรากฏในงานเขียนของอรรถจักร และของอภิชาติ ยุกติ และนิติ ปิ่นแก้ว วัฒนา ประจักษ์ และกนกรัตน์ ส่วนงานเขียนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนั้นพบในงานของเวียงรัฐชูชีพให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ของตัวแสดงทางการเมืองภายใต้ระบบทางการเมือง โดยเฉพาะในเรื่องของการเลือกตั้ง อันเป็นภาพฉายให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นของประชาธิปไตยไทย

ประการสุดท้าย พบว่าทั้งสามกลุ่มนี้ไม่ได้มีเนื้อหาที่แยกขาดออกจากกันอย่างชัดเจน หากพิจารณาเนื้อหาของงานเขียนเหล่านี้กลับมีการกล่าวถึงกันและเชื่อมโยงกันอยู่ ภาพรวมของงานเขียนเหล่านี้จึงให้ภาพฉายที่ว่า ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคมไทยทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองตั้งแต่ทศวรรษก่อนหน้านี้นี้ จึงจำเป็นต้องมีการปรับระบบการเมืองเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ซึ่งมีทั้งการทำรัฐประหาร การสร้าง/แทรกสถาบันการเมือง รวมถึงการเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมือง เพื่อต่อสู้/เรียกร้องให้ข้อเสนอของตนได้รับการพิจารณาในระบบการเมือง จนเกิดลักษณะของระบอบการเมืองที่มีลักษณะพิเศษอันเกิดจากการผสมระหว่างประชาธิปไตยกับคุณลักษณะอื่น ๆ ของไทย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องประชาธิปไตยไทยในครั้งนี้เป็นเพียงแค่การเริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ ที่ยังไม่ครอบคลุม ด้วยข้อจำกัดจากกรอบการวิจัยจึงศึกษาเพียงงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2549 – 2564 นอกจากนี้ยังจำกัดเฉพาะงานเขียนที่ถูกเผยแพร่ในภาษาไทยเท่านั้น สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าต่อไป คือการขยายช่วงระยะเวลาที่จะศึกษาจะช่วยให้เห็นภาพการทำงานของประชาธิปไตยหลังรัฐประหารได้ชัดเจนมากขึ้น รวมถึงสามารถที่จะศึกษาในประเด็นนี้โดยขยายทั้งในส่วนระยะเวลา หรือเอกสารที่ใช้ศึกษา รวมถึงการศึกษาไปถึงประเด็นอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอีกด้วย.

เอกสารอ้างอิง

- กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. (2564). สงครามเย็น(ใน)ระหว่างโบว์ขาว. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2551, มกราคม-เมษายน). ประชาธิปไตยบนทางแพร่ง. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 6(1), 55-66.
- เกษียร เตชะพีระ. (2550). รัฐประหารกับประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- เกษียร เตชะพีระ. (2551). ทิศทางการเมืองไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550. ใน ทางแพร่งและพวงนาม: ทางผ่านสู่ประชาธิปไตยไทย (น. 467-471). กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- เกษียร เตชะพีระ. (2554, มกราคม-มีนาคม). ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่มาที่ไป. ฟ้ำเดียวกัน, 9(1), 89-114.
- เกษียร เตชะพีระ. (2559, พฤษภาคม-ธันวาคม). ความขัดแย้งทางชนชั้นกับการเมืองมวลชนรอยัลลิสต์ ความย้อนแย้งของกระบวนการสร้างประชาธิปไตยกับพระราชอำนาจนำในสังคมไทย. ฟ้ำเดียวกัน, 14(2), 13-37.
- เกษียร เตชะพีระ. (2562). Pessimism of the intellect, Optimism of the will: Reflections on Thailand's 2019 General Election. ใน อดีต ปัจจุบัน อนาคตประชาธิปไตยไทย (น. 3-16). กรุงเทพมหานคร: ศยามปริทัศน์.
- เกษียร เตชะพีระ. (2564, กรกฎาคม-ธันวาคม). สาธารณรัฐจำแลงกับเสมือนสัมบูรณาญาสิทธิสองแนวโน้มฝังแฝงที่ขัดแย้งกันในระบอบราชาธิปไตย. ฟ้ำเดียวกัน, 19(2), 9-31.

เข็มทอง ต้นสกุลรุ่งเรือง. (2560, กรกฎาคม-ธันวาคม). เรื่องวุ่นวายของรัฐธรรมนูญไทยฉบับที่ 20. ฟ้าเดียวกัน, 15(2), 31-39.

จิราภรณ์ คำจันทร์. (2562). ประชาธิปไตยที่ไม่ตั้งมั่น. กรุงเทพมหานคร: มติชน.

ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์. (2562). ประชาธิปไตยไทย-เรียบง่ายและงดงาม?. ใน อดีต ปัจจุบัน อนาคตประชาธิปไตยไทย (น. 17-34). กรุงเทพมหานคร: ศยามปริทัศน์.

ธงชัย วินิจจะกุล. (2550). ข้ามน้ำพั้นประชาธิปไตยแบบหลัง 14 ตุลา: ประชาธิปไตยแบบใสสะอาดของอภิชนกับการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549. ใน รัฐประหาร 19 กันยายน รัฐประหารเพื่อระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (น. 30-57). กรุงเทพมหานคร: ฟ้าเดียวกัน.

ธงชัย วินิจจะกุล. (2556). ระบอบสังคมนิยมที่ขัดฝืนการเปลี่ยนแปลงคืออันตรายที่แท้จริง. ใน ประชาธิปไตยที่มีกษัตริย์อยู่เหนือการเมือง (น. 257-288). นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน.

ธงชัย วินิจจะกุล. (2563). ประชาธิปไตยแบบกษัตริย์นิยมไทย ประวัติ กลไกทำงาน และภาวะวิกฤต. ใน รัฐราชาชาติ (น. 101-131). นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน.

ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2554). รัฐประหาร 19 กันยายน 2549 กับอนาคตของประชาธิปไตยไทย. ใน ประชาธิปไตยในสังคมไทย (19 กันยายน 2549 - กุมภาพันธ์ 2553) (น. 44-65). เชียงใหม่: คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2559, พฤษภาคม-ธันวาคม). การลดทอนความเป็นมนุษย์ พื้นที่ทางศีลธรรม และความรุนแรง “จากฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่บาป” ถึง “กำจัดเสี้ยนหนามแผ่นดิน”. ฟ้าเดียวกัน, 14(2), 39-75.

ประจักษ์ ก้องกีรติและวีรยุทธ ภาณุจันทร์. (2561, กรกฎาคม-ธันวาคม). ระบอบประยุทธ์ การสร้างรัฐทหารและทุนนิยมแบบช่วงสั้น. ฟ้าเดียวกัน, 16(2), 7-40.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2556). เสือแดงกับขบวนการสร้างประชาธิปไตยของชนบท. ใน อดีต ปัจจุบัน อนาคตประชาธิปไตยไทย (น. 7-32). เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2552

พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2550). “การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 คือการทำให้พลเมืองกลายเป็นไพร่”. ใน รัฐประหาร 19 กันยายน รัฐประหารเพื่อระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (น. 204-229). กรุงเทพมหานคร: ฟ้าเดียวกัน.

- โยชิฟูมิ ทามาตะ. (2557, มกราคม-มิถุนายน). รัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 การแต่งตั้งโยกย้ายนายทหารในกองทัพกับการแทรกแซงการเมืองในประเทศไทย. ฟ้าเดียวกัน, 12(2-3), 187-244.
- โยชิฟูมิ ทามาตะ. (2551, ตุลาคม-ธันวาคม). ประชาธิปไตย การทำให้เป็นประชาธิปไตยและการออกจากประชาธิปไตย. ฟ้าเดียวกัน, 6(4), 98-139.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2553). การเมืองการปกครองของไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัฒนา สุภักดิ์. (2555). จากการเมืองรากหญ้า สู่ประชาธิปไตย 100%. ใน การเมืองประชาธิปไตยไทยในท้องถิ่นภาคเหนือ (น. 215-254). เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เวียงรัฐ เนติโพธิ์. (2565). ทิศบัตร์กับบุญคุณ การเมืองการเลือกตั้งและการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายอุปถัมภ์. เชียงใหม่: ศูนย์อาเซียนศึกษา.
- สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ. (2550). ฐานะทางประวัติศาสตร์ของการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549. ใน รัฐประหาร 19 กันยา รัฐประหารเพื่อระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (น. 204-229). กรุงเทพมหานคร: ฟ้าเดียวกัน.
- สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี. (2557, มกราคม-มิถุนายน). ประชาธิปไตยลายพราง. ฟ้าเดียวกัน, 12(2-3), 159-184.
- สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี. (2562, พฤษภาคม-ธันวาคม). ระบอบ(ที่ใหญ่กว่า)ประยุทธ์ ข้อพิจารณาสถาบันกษัตริย์และกองทัพในเมืองไทย. ฟ้าเดียวกัน, 17(1), 9-27.
- เสกสรร ประเสริฐกุล. (2562). ประชาธิปไตยสยามยุค: แง่คิดเกี่ยวกับความขัดแย้งและพัฒนาการของระบอบการเมืองในประเทศไทย. ใน อดีต ปัจจุบัน อนาคตประชาธิปไตยไทย (น. 147-166). กรุงเทพฯ: ศยามปริทัศน์.
- อภิชาติ สถิตนิรามัย, ยุคติ มุกดาวิจิตร และนิติ ภาวีครพันธ์. (2556). ทบทวนภูมิทัศน์การเมืองไทย. เชียงใหม่: เชียงใหม่: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2557). “ประชาธิปไตย” คนไทยไม่เท่ากัน. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- เอกสิทธิ์ หนูนุกัถ. (2562, พฤษภาคม-สิงหาคม). ระบอบประชาธิปไตยอันเป็นปฏิปักษ์กับเสียงข้างมาก. วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง, 8(2), 69-90.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2562). คำโครงสร้างความคิดพินิจประชาธิปไตยไทย. ใน อดีต ปัจจุบันอนาคตประชาธิปไตยไทย (น. 167-196). กรุงเทพฯ: ศยามปริทัศน์.

เออเจนี เมรีโอ. (2559, มกราคม-เมษายน). รัฐเร้นลึกในไทย พระราชอำนาจ และศาลรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. 2540-2558). ฟ้าเดียวกัน, 14(1), 13-46.

Brown, G. W., McLean, I. & McMillan, A., Garrett W., McLean, Iain & McMillan, Alistair. (2018). The concise Oxford dictionary of politics. Oxford: Oxford University Press.

Key, J. R., V. O. (1967). Politics, Party, and Pressure Groups. New York: Thomas Y. Crowell.

William, E. (1973). Today's Isms. New Jersey: Prentice-hall.